

Kristjan Pedersen

1857—1957.

Gårdejer - folketingsmand - landbrugsminister.

Af **Bent Rasmussen**

Kristjan Pedersens navn og virke blev ikke alene kendt i Holbæk amt, men rundt i landet. Det er dog ikke alene af den grund årsag til at riste ham en minderune; men hans livsførelse kunne i sig selv være grund nok, hvilket forhåbentlig vil fremgå af det efterfølgende.

Slægten.

Kristjan Pedersen stammer såvel på fædrene- som mødrene-side fra gamle nordvestsjællandske bondeslægter, ja, man kan næsten sige fra egnen om Kundby og Gislinge.

Hans fædrene slægt kan føres tilbage til tiden før kirkebøgernes indførelse i de første år under enevælden. Dette er i øvrigt typisk for bondeslægter, der har levet og boet på samme egn; thi de har — som regel — været nogle af deres tids mest fremragende landmænd, thi ellers ville de ikke generation efter generation have beholdt fæstet. Det var derfor oftest dem, der gik i spidsen med at frikøbe ejendommene fra fæstet.

Således har Kristjan Pedersens mandlige slægtslinie levet i Sandby i alle tilfælde i 250 år, tillige i Marke og måske Thorslunde, men altså stadig på egnen.

Kristjan Pedersens oldefar, *Peder Jørgensen*, havde en af Sandbys gårde i fæste under „Mørkegård“, nuværende „Toftholm“, hvorfra han som en af de første i Sandby ca. 1800 frikøbte fæstegården.

Født under Stavnsbåndet oplevede han altså dettes løsning (1788) og de deraf følgende store landboreformer. Det var et af de største lyspunkter for ham — måske det største —, at han blev selvejer og kunne drive gården, som han ville.

Efter hans død overtog den yngste søn *Jørgen Pedersen* fødegården i 1811. Han var, som man vil forstå, opkaldt efter bedstefaderen. Ved giftermål kom han ind på nabogården, som efter udskiftningen var blevet flyttet ud nord for byen. På denne gård drev han i mange år et meget dygtigt landbrug. Han var også meget interesseret i sognets anliggender, hvilket bl. a. gav sig udslag i, at han var medlem af Kundby sogneråd i to perioder.

J. P. var gift tre gange.

Hans sidste hustru, *Anne Marie Mogensdatter*, var født på Birkelygård i Gislinge 1825 som datter af *Mogens Nielsen* i Trønninge. Efter at *Mogens Nielsen* havde været med i slaget på Rheden 1801, blev han ladefoged på „Løvenborg“. Efter sit giftermål fik han Birkelygård, der „lå“ under Løvenborg, i fæste.

Datteren *Anna Marie* kom som ung pige til Sandby, hvor hun traf sin skæbne og vandt sin lykke som hustru for enkemanden *Peder Jørgensen* og flyttede som husfrue ind på „Viekær“ og kom her til at grunde hjemmet for *Kristjan Pedersen* og hans tre søskende.

Hjemmet.

Gården „Viekær“ lå yderst mod Lammefjorden og var på 80 tønder land. Den havde som følge af sin beliggenhed ud til den da ikke tørlagte Lammefjord en ret stor kyststrækning med strandenge ud mod fjorden. Som følge heraf var der et meget rigt fugleliv, særlig mangeartede svømmefugle og mågearter, der lavede op i landskabet.

På denne gård fødtes *Kristjan Pedersen* 13. oktober 1857 som den næst yngste af fire søskende.

De to ældste var piger og har haft deres skolegang i Kundby, idet Sandby først fik sin skole samme år, som *Kristjan Pedersen* fødtes. Han kom således sammen med sin yngre broder, *Niels*

Peder, til at gå i skole i Sandby. Da Kr. P. havde gået i skole i tre år, kom en ny lærer til Sandby, nemlig Karl Lauritz Fogtmann, F. var lærer i Sandby fra 1868 til 1905, men han var tillige folketingsmand til sin død 1907. Årene i skolen ved vi ikke så meget om; men at der har været et godt samarbejde mellem hjem og skole er sikkert nok, og at dette ligeledes har sat sit præg på det senere gode samarbejde mellem Fogtmann og Kr. P. er hævet over enhver tvivl.

Som sekstenårig kom Kr. P. på Hindholm højskole, som i disse år fik mange af sine elever fra denne egn af Sjælland. I „Den danske Rigsdag“ skrives: „Kun 16 år gammel kom han på Hindholm højskole, men modtagelig og åndslivlig, som han var, høstede han, trods sin ungdom, stort udbytte af dette højskolebesøg“.

I sommeren 1878 aftjente Kr. P. sin værnepligt som fæstningsartillerist i København, og selv om han aldrig har været og vel heller ikke den gang var militarist, kaldte kompagnichefen ham dog for kompagniets bedste soldat. Det vidner om, hvad der var et kendemærke for hans virke, altid at gøre sin pligt.

Senere, 1880—81, besøgte han Tune landbrugsskole, hvor de kendte skolemænd Svendsen og Christensen i disse år begyndte den på Hindholm indledede landbrugsfaglige undervisning. Det var også i disse år, at Lammefjordens udtørring fandt sted. Dette store arbejde — der tidligere er omtalt i Historisk Samfunds årbøger — blev selvfølgelig også kendelig på de hjemlige omgivelser i Sandby. Fjorden trak sig tilbage og fjordbunden blev synlig og forvandlede sig senere til frugtbart agerland.

Bryllup.

28. april fejrede Kristjan Pedersen sit bryllup med *Birgine Katrine Pedersen*, født 4. august 1861 som datter af den kendte gårdejer Niels Fr. Pedersen, Sandby, af den kendte Sandby-slægt, der blandt sine medlemmer tæller læge Frederik Sandby, Sdr. Jernløse, fru lærer Sørensen, kapelmusikus Kr. Sandby, cellisten Herman Sandby, Chr. Olsen m. fl. Det er i denne forbin-

delse nærliggende, at den mødrene slægtsarv blev så kendelig i Katrine og Kr. P.s hjem — sansen for sang og musik.

Katrines moder, Lisbeth Hansdatter, var ældste datter af gård-ejer Hans Hansen og hustru Karen Marie, „Andershvile“, Sandby. Da Kr. P.s bedstefader — ovennævnte Hans Hansen — døde, flyttede Kr. P. og hustru ind som ejere af „Andershvile“, medens Kr. P.s yngre broder N. P. Pedersen overtog „Viekær“.

„Andershvile“ er en gård på 50 tdr. land, og her blev de til Kr. P.s død i 1927.

På „Viekær“ fødtes de to ældste børn, nemlig:

1. *Ingeborg*, født 1883, som blev gift i Gislinge med lærer Fogt-mann.
2. *Astrid*, født 1885, gift med parcellist Vestengaard.

På „Andershvile“ fødtes:

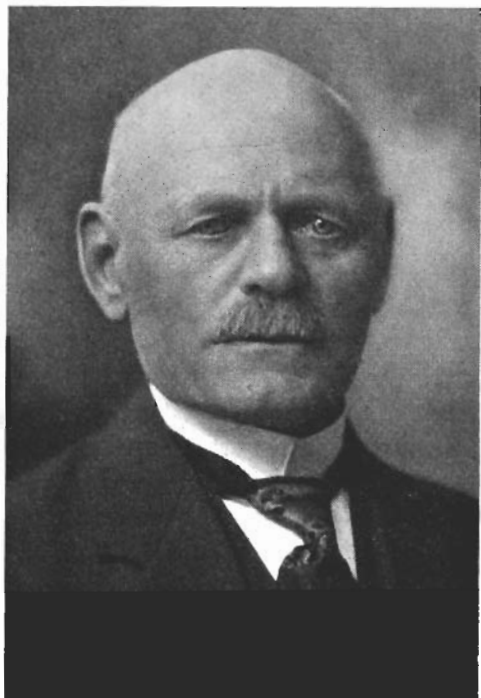
3. *Thorvald*, f. 1890, overlæge på Brønderslev amtssygehus til 1955.
4. *Aage*, født 1892, gårdejer i Kundby.
5. *Gerda*, født 1894, gift med gårdejer Jakob Jensen, Sol-vang, Sandby.
6. *Svend*, født 1898, i Pennsylvania i U. S. A.

I årene omkring 1885 var Kr. P. også meget virksom i det på den tid politiske, folkelige og landøkonomiske foreningsliv — naturligvis måtte dette kalde på den oplyste og interesserede bonde, sådan som nedenfor kort omtales:

I 1885 startede Kundby foredragsforening med Kr. P. som formand. Derved fik han ikke alene stor indflydelse på forenin-gens ledelse, men også på, hvem der kom for at føre ordet.

Politisk kom Kr. P. også tidligt til at tage en absolut frisin-det stilling, og han sluttede sig så helt til „Det forenede Venstre“s venstre fløj. Men hans tilhørsforhold blev også yderligere fæstet, idet han fra sin ungdom absolut følte sig forpligtet over for de medborgere i samfundet, der kun har deres hænder arbejde at sælge som grundlag for hjemliv og levedod.

På denne baggrund forstår man, at Kr. P. var den førende

Landbrugsminister, gårdejer
Kristjan Pedersen

kraft for oprettelse af Kundby sogns arbejderforening i 1893, og i mange år var han denne forenings formand og viede den stor interesse og arbejde.

Skole- og sognerådsarbejdet lå også Kr. P. stærkt på sinde. I 1885 blev han for første gang indvalgt i Kundby sogneråd, kun 28 år gammel, så man forstår, at han var velanskrevet i sit sogn som den oplyste og retsindige mand han var.

Ved præsteskiftet i Kundby sogn 1898 gik han stærkt ind for at få den frisindede grundtvigske præst Morten Pontoppidan, som da var sognepræst i Gislinge, til Kundby. Denne plan lykkedes ikke; men så fik de Pontoppidan til at komme ud og tale i Kundby, eller Kr. P. med familie og andre tog til Hagedsted-Gislinge for at høre ham, idet der var kommet en indremissionsk præst til Kundby. Morten Pontoppidan forflyttedes et par år senere til Greve og Kildebrønde sognekald. Der blev dan-

net en kirkelig forening for Kundby sogn, hvor Kr. P. og hans familie naturligvis var med — og dens gode støtter.

Mangesidet var Kr. P.s arbejde. Her skal nævnes, at han i 1886 blev medlem af skolekommissionen, ligesom han valgtes ind i ledelsen af Kundby andelsmejeri og Holbæk andelssvine-slakteri. Formand for Banken for Holbæk og Omegn, hvis første formand han var. Formand for Holbæk Amts Landboforening. Han havde altså en mængde hverv uden for hjemmet.

I rigsdagen.

Igennem alt det offentlige arbejde, såvel i kommunale råd som i andelsvirksomheder og andre foreninger modnedes Kr. P. til at tage endnu større opgaver op i samfundslivet. En anden i nutiden meget kendt og betydningsfuld politiker har udtalt, at man, inden man kommer ind i rigsdagen, altid burde have udført kommunale hverv, så man derigennem måske var vokset op til den forståelse og det kendskab med samfundslivet og folket, der bør være en forudsætning for deltagelse i lovgivningsarbejdet. Denne vej havde Kr. P. betrådt, stadig båret frem af sine sognebeboeres tillid; thi Kr. P. trængte sig aldrig frem.

Igennem hans virke og gennem hans tale lærte befolkningen i Holbæk amts tredie valgkreds — Svinningekredsen — Kr. P. at kende som den frisindede bonde, der var så stærkt interesseret i såvel sociale som åndelige spørgsmål. Kr. P. havde længe gået og tumlet med tanken om at skaffe jord til landarbejderne og til de husmænd, der kun havde 2—3 tdr. land, som man almindelig så; thi de måtte slide „både hellig og søgn“, ofte ud på de små timer, da de jo om dagen måtte tjene til føden for sig og sine ved arbejde på herregårdene eller bøndergårdene. Nu kom — kan man sige — tilfældet ham til hjælp.

Kathrinedals udstykning.

Denne gård brændte nytårsdagsaften 1898. Bygningerne nedbrændte til grunden. Herom skriver „Holbæk-Posten“ d. 3. jan. 1898:

Holbæk-Posten 3. jan. 1898:

Katrinedal ejes af proprietær Axel Jørgensen og har et tilliggende på 38 tdr. hartkorn.

Ilden opstod ved 9-tiden om aftenen. Ejeren og hans voksne søn opholdt sig i et værelse forneden i hovedbygningen, den øvrige familie i etagen ovenover. Vinduerne i hovedbygningen var forsynet med skodder, og ilden opdagedes først, da staldbygningen stod i lys lue. Det var umuligt at komme i den brændende stald fra gårdsiden. Stalden udgjorde den østlige længe af den 4-længede gård. Øst for stalden lå en mødding omgivet af en mur med en port. Porten var imidlertid aflåst indefra, og det tog nogen tid at få den brudt op, så man ad denne vej kunne komme ind i stalden. Ilden havde imidlertid nu grebet om sig, og alt var et flammehav. Alle kreaturer og heste i stalden var allerede døde, kvalt af ild og røg. Ilden fik fat i svinehuset, men det lykkedes at redde nogle af grisene, medens andre stærkt forbrændte måtte skydes. Det varede meget længe, før sprøjter kom. Det var denne aften stærkt tåget, og selv i Svinninge kun en fjerdingvej borte, kunne man ikke se ildskæret. Ilden havde nu bredt sig til hele gården. Noget af indboet fik man ud af stuehuset, men ellers brændte alt undtagen 2½ halmstakke, der stod noget fra gården.

— „Det er sjældent, at ilden så absolut odelægger alt, som den har gjort her“, skriver Holbæk-Posten.

Nytårsmorgen ankom politiet og optog brandforhør. Man tog røgteren med til arresten i Holbæk. Han var den eneste, der havde været på gården foruden familien Jørgensen. De øvrige folk var taget bort på grund af helligdagen. Røgteren var en ung mand først i 20'erne. Han havde været på gården siden 1. november og fik det bedste skudsmål af proprietær Jørgensen. Han havde dog i julen taget stærkt til sig af de våde varer, og indrømmede at have været beruset nytårsaften. Efter aftenfodringen var han gået ind i sit værelse, der lå i den ene ende af staldbygningen, og var gået i seng. Han kunne nær have indebrændt, idet han ikke kunne komme ud af stalden, da han vågnede ved ildskæret. Det lykkedes ham dog at klemme sig ud ad et lille vindue.

Der indebrændte 110 kreaturer, 14 heste, nogle høns og duer. En kostbar tyr havde slidt sig løs, men havde ikke kunnet komme ud.

Bygningerne var forsikrede i Landbygningernes alm. brandfors. for 87.000 kr., løsøre og indbo i „Danmark“ for 134.000.

Folkene led et stort tab, da ingen af dem havde forsikret deres tøj, som altsammen brændte.

Af bygningerne var stald og hovedbygning grundmur med stråtag, resten bindingværk med strå.

Efter branden tog proprietær Axel Jørgensen og hans familie ophold på Vognserup for at afvente foråret og evt. genopbygning af gården.

Den anholdte røgter, der var anholdt mistænkt for ved uforsigtighed at have antændt branden, måtte nogle dage senere løslades, da brandforhøret i Holbæk ikke gav nogen sikker oplysning om, hvorledes ilden var opstået.

Gården var på 250 tdr. land, og dens marker afgrænsedes af Torslunde mod syd og hovedvej 4 mod nord, når bortses fra et mindre areal omkring Drusebjerg nord for hovedvejen.

Brandtomten med tilliggende købtes af et konsortium bestående af Kr. Pedersen, mejeribestyrer Frants Poulsen, Gislinge, købmand Anders Larsen, Holbæk, rådmand Gustav Philipsen m. fl. — Udstykningen fandt sted i løbet af året til brug på 8 til 15 tdr. land.

Dette blev altså en udstykning uden den senere lov af 1899 om statshusmandsbrug. Den kom således, kan man sige, til at danne skole på en mønstergyldig måde til lykke for brugerne og uden udsigt til vinding for konsortiet, der i flere år måtte administrere Jyderupskoven, indtil den blev solgt til nuværende skov ejer Frede Jensens far, som på det tidspunkt var skovfoged. Jyderup skov hørte nemlig også under Katrinedal.

I 1889 valgtes Kr. Pedersen til formand for Svinningekredsens venstreforening, og året efter blev han opfordret til at overtage kandidaturet som kredsens folketingskandidat. Dette kom ham meget overraskende, og et lille overtal ved en sogneafstemning til fordel for gårdejer Chr. Larsen, Hagendrup, løste spørgsmålet.

Folketinget blev opløst og folketingsvalg udskrevet til 21. januar 1890.

Folketingsmand Dønnergaard havde i 10 år været kredsens repræsentant. Han havde p. g. a. striden med P. A. Alberti, der var formand for Smøreksporthforeningen, siddet fængslet i 4 måneder som følge af den såkaldte „falske smørbalance“ — senere tider viste, at Albertis regnskab var urigtigt.

Der var røre blandt Venstre i kredsen. Ved et af 500 vælgere besøgt møde talte Dønnergaard og sagde bl. a.: Jeg er ikke rigsdagssyg. Men jeg har ønsket, at vælgerne her gennem det forestående folketingsvalg skulle give mig oprejsning for de 4 måneders varetægtsfængsel, og de øvrige forfølgelser, jeg har været

genstand for. Dønnergaard blev på mødet anbefalet som valgkandidat af folketingsmand Fogtmann og gårdejer Kristjan Pedersen, Sandby. Det blev aftalt, at de tre venstrekandidater skulle bøje sig for afstemningen ved kåringen ved folketingsvalget, så de to skulle trække sig tilbage for den, der fik flest stemmer.

Gårdejer Kr. Pedersen, Sandby, anbefalede Dønnergaard og udtalte: Jeg har ikke det mindste personligt, egentlig heller ikke noget politisk mod de to andre venstrekandidater, Chr. Larsen, Hagendrup, og P. Larsen, Marke. Heller ikke har jeg noget imod, at spørgsmålet Dønnergaard eller ikke Dønnergaard, bliver taget op i valgkredsen, kun at det henlægges til en anden tid. Dønnergaard var blevet forurettet stærkt ved sit lange 4 måneders fængselsophold og fortjente oprejsning ved valget i Svinningekredsen. Kristjan Pedersen sluttede med at oplæse et telegram fra redaktør Vilhelm Lassen, Aalborg, der lød således: „At Svinningekredsen ved Dønnergaards valg virkningsfuldt protesterer mod vor rådne retspleje, ventes af mange demokrater“.

Resultatet blev, at Chr. Larsen fik flest stemmer ved håndoprækningen. Ved selve valget sejrede han med 1315 stemmer mod den konservative Lemvigh.

Hans Dønnergaard, der havde fået et pænt antal stemmer ved kåringen, følte sig dybt skuffet.

Chr. Larsen var så folketingsmand for kredsen 1880—1892 og afløstes da af gårdejer Jens Clemen Nielsen, Tømmerup.

I april 1894 stemte J. Cl. Nielsen for forliget med ministeriet Estrup.

Denne gang gik der også bud til Kr. Pedersen om at stille sig imod J. Cl. Nielsen. Denne gang turde Kr. Pedersen ikke undslå sig for kandidaturet. I sin tale sagde Kr. Pedersen: „Grunden til, at jeg gik ind på at optræde som valgkandidat, var, at arbejderforeningerne ønskede det. Jeg synes, at deres krav var billigt, når de foreslog en venstremand og gårdmand fra kredsen. Der som der ikke blev taget noget hensyn til et så billigt forlangende, tror jeg, det ville give stof til en livlig agitation mod Venstre fra Socialdemokratiets side ... Jeg er, som de ved, der kender mig, ikke revolutionær eller antikristelig. Jeg lægger vægt på, at store

og små står sammen. Jeg vil ikke udviske forskellen mellem Venstre og Socialdemokratiet; men jeg vil ikke gøre skellet større. Jeg skammer mig ikke ved at være Hørupper, kun, hvis Hørup går imod landboernes interesser, skammer jeg mig ved at være det ...“.

Selve valgkampen skal jeg ikke komme ind på, men resultatet blev, at Kr. Pedersen valgtes med 1095 stemmer mod Jens Clemens Niensens 636.

Fra 1895 til 1918.

Da Svinningekredsen nedlagdes, var Kr. Pedersen folketingsmand for denne kreds. Han voksede sammen med kredsen. Kr. Pedersen fik nu nye opgaver uden for hjemmet, og på det tidspunkt var der ikke noget, der hed Odsherredsbanen — den blev først åbnet 1. april 1898, indtil da var den nærmeste befordring pr. bane: Holbæk.

Kr. Pedersen har engang som ældre sagt noget om, hvad politik var for ham; og der er ingen tvivl om, at han også mente det, og det lød således: „Politik er for mig kristendommen sat i paragraffer“. Sine børn indprentede han: „Hvad du vil, at andre skal gøre mod dig, det skal du også gøre mod dem“.

Kr. Pedersen ønskede ingen personlig forret og prøvede at leve dette så nær som muligt i denne realiteternes verden.

I årene efter første verdenskrig foretog han sammen med sin søn Thorvald en rejse i Tyskland og besøgte Oberammergau, hvor de så de berømte passionsskuespil, senere foretog han endnu en tur til Tyskland og en til England.

Da Kr. Pedersen trådte ind i den danske rigsdag 1895, havde denne til huse i den gamle kaserne i Fredericiagade, sidegade til Bredgade. Det var efter Christiansborg slots brand i 1884, og man ventede snart at få bedre lokaler ved slottets genopbygning; men det varede næsten en menneskealder.

Tiltaleformen fra tingets talerstol var f. eks. — det ærede medlem fra Holbæk amts anden valgkreds —.

I 1913 blev Kr. Pedersen udnævnt til landbrugsminister i

Zahles andet ministerium (1913—20). Igennem alle den første verdenskrigs brydsomme år var han med som folketingsmand og minister. Efter denne var tiden moden til at gennemføre jordlovene af 4. oktober 1919, som han kom til at sætte sit navn under, ligeså under grundloven af 1915.

Det har været de største politiske episoder i hans lange parlamentariske liv, hvor to af de vigtigste ting, han havde kæmpet og arbejdet for lige siden sin ungdom, blev gennemført.

Odsherredsbanen gik igennem hans mark, og Sandby holdeplads kom til at ligge på marken, ved vejen mellem Sandby og hovedvejen. I de første år bestod den kun af en „paraply“ — et korsformet skur med tag, så der altid var læ for de skiftende vinde ved een side.

Dette blev i nogle år den hjemlige station for Kr. Pedersen, Fogtmann og Kr. Knop, og i Vig kom Peder Madsen, Eskilstrup, så det var en hel lille rigsdag.

Hjemme i gården trak han i almindelighed i arbejdstøj, bluse og træsko, og ud at se på bedriften. I sine første rigsdagsår tog han gerne del i det legemlige arbejde; men som årene gik, lagde arbejdet på rigsdagen mere og mere beslag på ham, så det hjemlige arbejde måtte overlades til andre.

Medhjælperne var i almindelighed i flere, nogle i mange år, 7—9—13 og flere år, på gården og således godt hjemme i bedriften. Blandt dem, der var der i mange år, var en karl af samme navn og fik som følge deraf navnet „Den lille minister“.

Mange søgte, som naturligt var, Kr. Pedersen for at få gode råd, og megen hjælpsomhed i mange retninger ydede han. Det siger sig selv, at dette stillede vidtgående krav til ham og lagde stærkt beslag på hans tid.

Som et eksempel på forholdet kan nævnes en lille episode i hans ministertid: Departementschefen og et par andre herrer var gæster hos ham, da pigen åbnede døren til stuen og sagde: „Kristjan der er nogen i telefonen, der vil snakke med dig“.

Jordlommen.

Engang, da Kr. Pedersen var gæst i et hjem, faldt følgende replik. Et mindreårigt medlem af familien havde hørt en samtale mellem Kr. Pedersen og faderen og kom så med dette udbrud om Kr. Pedersen: „Det er så ham, der har jord i lommen“. Denne replik morede selvfølgelig Kr. Pedersen meget.

I denne forbindelse er det naturligt at nævne Kr. Pedersens aldrig svigtende interesse for oprettelsen af selvstændige landbrug, som også førte med sig, at hans navn blev knyttet til jordlovene af 1919, og som kom til at betyde lykke for så mange familier, og som kom til at sætte præg på det danske landskab.

I sin hustru, Katrine, havde Kr. Pedersen en udmærket, dygtig, fin og forstående ægtefælle, som ikke alene gjorde det gamle bondehjem hyggeligt, men kunne forestå hjemmet på god måde.

Ægteparret var lydøre for åndelige rørelser, hørte ofte pastor V. J. Hoff, Vallekilde, senere Ubberup, og Morten Pontoppidan i Hagested-Gislinge, så de var i nær kontakt med grundtvigske kredse, således også med forstander Uffe Grosen m. fl.

Kr. Pedersen havde også hjælp af sin broder Niels Peder Pedersen, Sandby, og dennes hustru, Hansine Pedersen, datter af lærer Nielsen, Trønninge. N. P. Pedersen besøgte i sin ungdom både Tune landbrugsskole og Askov højskole, hvilket kom til at betyde meget for ham livet igennem. Hansine Pedersen flyttede efter deres bryllup 1886 ud med sin mand på hans fødegård. Hun kom til at supplere sin mand udadtil også noget som følge af hans tunghørighed. Hun kæmpede fra sin ungdom for kvindernes politiske ligestilling med mændene. Hun var medlem af sogneråd, skolekommission og amtsrådsmedlem, og hun udfyldte disse stillinger på bedste måde.

Ægteparret døde samme år, 1941, og ligger begravet på Kundby kirkegård.

Folketingsmand for Nykøbing-kredsen 1918—1927.

Da Svinningekredsen blev nedlagt i 1918, og kredsen blev delt mellem de andre fire kredse, fulgte Kr. Pedersens kandidatur

med til Nykøbing. Svinningekredsen havde en meget stor udstrækning fra Udby sogn på Tuse Næs til og med Værsløv sogn ved Kalundborg og mod syd til og med Skamstrup-Frydendal sogne.

Da Kr. Pedersen kom til Nykøbingkredsen, var det en mængde nye vælgere, han kom ud for; men han fandt snart i god kontakt med den nye kreds og dens vælgere.

I efteråret, 13. oktober, 1927 fyldte Kr. Pedersen 70 år. I den sidste tid før denne fødselsdag havde han skrantet noget; men han gav dog møde i folketinget; men en snigende lungebetændelse tog dog i disse oktoberdage hans sidste kræfter, og den 26. oktober 1927 sov han stille ind i døden.

Kr. Pedersen og hustrus gravsted er på Kundby kirkegård, nær kirkens østgavl i slægtens gravsted.

Nekrologer

Ove Rode i „Politiken“: Kr. Pedersens politiske skikkelse vil længe blive mindet for den friske og modige måde, hvorpå han stillede sig i forhold til tanker, der kun langsomt kæmpede sig frem i samfundet. Han blev, skønt udgået fra andre kredse, foregangsmand for husmandsbevægelsen og dens økonomisk og sociale program, og de opfattede ham, da han i 1913 blev landbrugsminister, i højeste grad som talsmand og repræsentant for de nye tanker, der løftede husmændene frem og op i samfundet. Han havde på en særegen måde det hele landbrugs tillid samtidig med, at det øvrige landbrug respekterede hans dygtighed og karakteregenskaber. Den tillid og agtelse, han nød i alle politiske kredse, bevarede han til det sidste. Hans arbejde for husmændene var heller ikke udtryk for en klasse, men en samfundsopfattelse, og han vandt sin største sejr, da han gennemførte jordlovene af 1919. Han var et fint og indtagende menneske, klog og følelsesfuld, undertiden skjulende sig bag en spøg eller i den ironiske form.

„Hølbæk Amtstidende“: Vi mindes Kr. Pedersen fra hans første fremtræden. Skønt han på alle gjorde indtryk af at være

den mest tilbageholdende, beskedne og venlige natur, man kunne tænke sig, stod der altid kamp om hans navn og person. Men de, der kæmpede imod ham, som de, der kæmpede for ham, samles i vemod om hans børn. Og mindet om ham vil hos alle blive behersket af hans venlige, imødekommende og varmtfølende personlighed.

Holbæk Amts Avis: Personlig var Kr. Pedersen et overordentlig hjerteligt og vindende menneske. Han havde sine venner i alle politiske lejre og i alle samfundslag. Ikke mindst hos småkårsfolk, hvis trofaste ven han var. Mange er gået hjulpet bort fra hans hjem i Sandby. Et sindets redelighed var bannermærke i Kr. Pedersens hele offentlige færde.

Man kunne være uenig med Kr. Pedersen i politik, man kunne mene, at hans velmenende hjerte hyppigt talte højere, end en kritisk, kølig vurdering ville tillade; men man måtte holde af ham som menneske, den ærlige, ridderlige og idealistiske mand.

Holbæk Amts Social-Demokrat: Pedersen Sandby hørte til det radikale venstres radikaleste fløj. Han var en pæn, demokratisk bonde, som uden standshovmod kunne række både husmænd og arbejdere på sin hjemegn en hjælpende hånd.

Sorø Amtstidende: Kr. Pedersen var af naturen en jævn mand, som han var en god mand. Det var en sjællandsk bonde af et ældre, men et godt slægtled. Uden særlig gårdmandsfornemmelser var hele hans færde — ikke forløren folkelighed — men som det var ham i sindet båret.

Han var folkelig og demokratisk over for småfolk og tjenestefolk. Vi talte ved et sommermøde i Uby 1927 — 100-året for Anton Niensens fødsel —. Kr. Pedersen talte smukt ud fra Bjørnsøns „En glad gut“:

Elsk din næste, du kristen sjæl,
træd ham ikke med jernslået hæl,
ligger han end i støvet.
Alt, som lever, er underlagt
kærlighedens genskabermagt,
bliver den bare prøvet.

Der er mange, som vil savne Kr. Pedersen — også uden for hans parti; og vi er en del, som ikke vil glemme ham.

Silkeborg Venstreblad: Så døde da Danmarks bedste bonde, en adelsbonde i sind og gerning, en jævn og beskeden mand i væsen og vovemod, et ejegodt, hjertevarmt menneske, hvis hånd og hjem var åbent for småkårsfolk, vel i så høj grad, at det blev bestemmende for denne stilfærdige og tilbageholdende mands livssyn.

Nationaltidende: Kr. Pedersen var trods gårdmand altid at finde på Venstres venstre fløj; og i forbindelse med arbejderne sejrede han, da han første gang stillede sig til valg 1895.

I rigsdagen holdt Kr. Pedersen altid denne linie. Trods al godlidenhed var han i virkeligheden en stor fanatiker, hvis fanatisme dog aldrig blev større end hans elskværdighed. Den tiltalende sjællandske bonde havde mange venner på rigsdagen.

Roskilde Dagblad: Kr. Pedersen var et ualmindeligt retskaffent, bravt og tiltalende menneske, ærlig i sin villie og stræben, en mand med hjerte for de små i samfundet og for en folkelig følelse, der bl. a. gav sig udslag i hans interesse for stiftsskolemøderne.

Holbæk Amts Venstreblad: Kr. Pedersens hjertesag var jordlovene, og der sejrede han.

Han lukkede sine øjne som en mand, der her i livet har nået, hvad han ville, og var dybt taknemlig for det.

Jeg kunne anføre langt flere presseudtalelser, men lad dette være nok; thi de giver udtryk for de forskellige politiske partiers udtalelser — og de samstemmer på de væsentligste områder i de billeder, de tegner af Kr. Pedersen — min gode ven.

Kristjan Pedersens jordefærd.

fandt sted den 30. oktober 1927 fra Kundby kirke, der ligger så højt — på et højedrag, som istidens bræer har skudt op over Lammefjordens flade moræner. Den ses milevidt rundt fra baner og veje og behersker hele det smukke sletteland.

Det blev umuligt for det store følge at få plads i den store og rummelige kirke. Der var konge og arbejder.

Fhv. kirkeminister, folketingsmand, pastor Th. Poulsen talte og sagde bl. a.: Kristjan Pedersen var sandelig en bonde, i hvem der ikke var svig. Er det ikke det, der — jeg kan vist godt sige — enstemmigt har lydt ved hans død, og da han for ikke mange dage siden fyldte støvets år.

Han blændede ikke ved sin veltalenhed eller glimrede ved sine evner. Tværtimod famlende og søgende efter ord begyndte han; men inden længe lyttede alle til hans ord; thi de kom fra det varmeste og redeligste hjerte. Bag ordene lå en stærk personlig overbevisning og en urokkelig tro på sandhedens og retfærdighedens sejr. Han mente hvert ord, han sagde, som en politisk modstander sagde om ham. Han talte nemlig altid ud fra sin dybeste overbevisning.

Uden svig var han og en beskeden og ydmyg mand.

Der var i ham en stærk længsel efter at leve et rigt og kønt menneskeliv. Det var hans ungdomslængsel, og derfor søgte han at få del i de bedste åndelige værdier i sit folk, gennem skole og kirke, kunst og litteratur.

„Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord
som det, jeg ville ej med kongers bytte,
opklaret gang i ædle fædres spor,
med lige værdighed i borg og hytte,
med øjet, som det skabtes, himmelvendt,
lysvågent for alt skønt og stort hernelen,
men med de dybe længsler vel bekendt,
kun fyldestgjort af glans fra evigheden.“

Ja, et sådant liv ville Kr. Pedersen leve. Selv færdedes han lige jævnt i borg og hytte. Han var den samme, enten han stod over for landets konge eller over for den fattigste arbejder. Intet under, at Kr. Pedersen blev båret frem fra tillidspost til tillidspost. Landarbejdere og husmænd samledes om ham i tryk følelse af, at han var deres ven, som kun ville deres vel.

Tillidsposterne var for ham altid midlet, aldrig målet. Hjemme søgtes han af mange, der trængte til hans hjælp; og ingen gik uhjulpne af gårde.

Målet for hans politiske virke var at skabe ydre vilkår, så et sundt og godt menneskeliv kunne komme til udfoldelse. Kr. Pedersen vidste, at de gode hjem gav gode vækstbetingelser for et sådant liv.

Det bedste i ham var jo også grundet i det hjem, han var udgået fra, og det hjem, han selv har bygget sammen med sin hustru.

Men skulle andre have samme lykke? Skulle der være nogen, der på grund af fattigdom blev bedraget for denne lykke? Nej, her måtte alle kræfter sættes ind, at der blev økonomisk grundlag herfor. Og så opnåede Kristjan Pedersen den store lykke som landbrugsminister at gennemføre den lov, hvorved der skabes økonomisk betingelse for, at der rundt i vort land kan rejse sig hjem ved hjem, hvor et sådant grundlag er til stede.

Denne lov vil bevare Kr. Pedersens minde, og med taknemlighed vil hans navn blive nævnt rundt om i de tusinder af husmandshjem.

Det afgørende for ham var, at der i disse hjem levedes et liv med åben sans for åndelige værdier. De økonomiske midler måtte aldrig blive mål, men midler til at vinde åndelige værdier. Det var Kr. Pedersen en glæde ud fra egen erfaring at vidne herom.

Han glemte aldrig de åndelige værdier over de materielle.

Endvidere talte folketingsmand *Niels Frederiksen*, som fremhævede, at husmandssagen var den bevægelse, der stod Kr. Pedersen nærmest. Han tog del i husmandsforeningernes arbejde. Vi følte, at han var med i vor færd med hele sit varme hjerte. Tak for, hvad du var som minister for vor bevægelse.

Formanden for de sjællandske husmandsforeninger *N. P. Andreasen* bragte sin organisations tak i varmtføjte ord.

Højskoleforstander *Tormod Jørgensen*, Høng, bragte en tak fra højskolen.

(Efter Holbæk Amts Venstreblad.)

Efter Kristjan Pedersens død rejste hans vælgere en mindesten i Svinninge for ham, og den fik sin plads, hvor vejen fra hovedvej 4 drejer mod Svinninge Vejle og Hørve — en smuk sten.

Det er en tre meter høj, tresidet granitstøje med Kr. Pedersens medaillon på den sydlige side — mod hovedvejen. Her står hans data og de to ord:

Småmandens ven.

Under medaillonens står følgende:

Kristjan Pedersen, Sandby
13. oktober 1857 — 26. oktober 1927
Folketingsmand 1895—1927
Landbrugsminister 1913—1920

På stenens nordside står:

Retfærdighedens forkæmper

og på østsiden:

Småmandens ven

Det er et overmåde smukt billede, man får af Kr. Pedersens liv og virke, — og vidnesbyrdene fra alle sider samstemmer. Det er også mit indtryk af Kr. Pedersen, som jeg kendte gennem de mange år, vi var sammen i det politiske arbejde i Holbæk amt. Et venskab med sådanne åndeligt levende mænd er en berigelse for én, og for mit kendskab og venskab med Kristjan Pedersen er jeg yderst taknemlig.

Bent Rasmussen.

Tak til Kr. P.s datter, Gerda, og til fhv. gårdejer Jakob Madsen for mange og gode oplysninger.

Litt.: Hist. Samf. årbøger.

Dansk biografisk Leksikon.

Nord. Konversationsleksikon.

Salmonsens leksikon.

H. Lauesgaard: Rigsdagens medlemmer 1848—1916.

N. Bransager: Den danske Regering og Rigsdag,
samt en række dagblade.